

tom
3
Transliteracja

TEFSIR TATARÓW WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO

Pracownicy Centrum Badań Kitabistycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przygotowali krytyczne wydanie pierwszego (najstarszego) przekładu Koranu na język słowiański (polski), mianowicie tefsiru Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Badania były prowadzone w dwóch edycjach grantu: „Tefsir – projekt filologiczno-historycznego opracowania oraz krytycznego wydania tzw. tefsiru Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego z 2. połowy XVI w. (pierwszego przekładu Koranu na język polski)” (2013–2016) i „Tefsir – projekt filologiczno-historycznego opracowania oraz krytycznego wydania tzw. tefsiru Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego z 2. połowy XVI w. (pierwszego przekładu Koranu na język polski). Część druga” (2017–2022), realizowanych w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, modułu Dziedzictwo Narodowe.

Autorom projektu przyświecała intencja wprowadzenia do świadomości społecznej oraz do obiegu naukowego oryginalnego źródła filologicznego, jakim jest piśmiennictwo religijne muzułmanów Wielkiego Księstwa Litewskiego wraz z pierwszym przekładem Koranu na język polski.

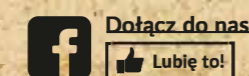
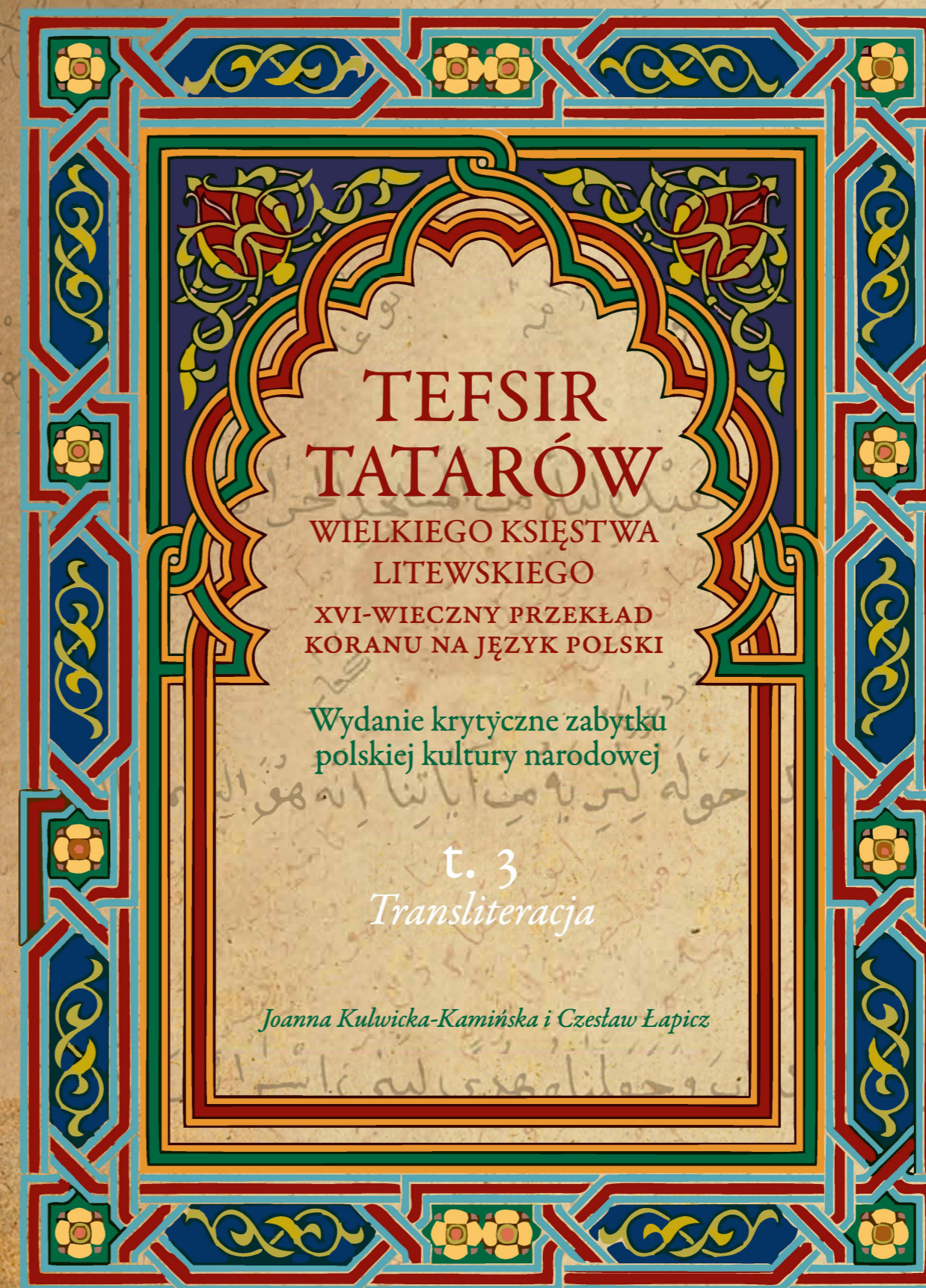
Projekt miał charakter długofalowych zespołowych prac dokumentacyjnych, badawczych i edytorskich o fundamentalnym znaczeniu dla dziedzictwa i kultury nie tylko narodowej, lecz także europejskiej. Przedmiotem badań naukowych był bowiem pierwszy słowiański, a zarazem prawdopodobnie trzeci – po łacińskim (opublikowanym, dzięki staraniom Marcina Lutra, w 1543 r.) i opartym na nim tłumaczeniu włoskim (opublikowanym w 1547 r.) – przekład Koranu na język europejski. Powstał on w okresie reformacji, w dobie rozkwitu przekładów ksiąg sakralnych (m.in. Biblii) na języki wernakularne. Zgodnie z muzułmańską zasadą *iğāzu* (tj. zakazu przekładu oryginalnego arabskiego Koranu na inne języki) przekład ten przyjął formę i status tefsiru, czyli 'komentarza, wykładni, objaśnienia' w języku polskim towarzyszącego przekładowi oryginalnego arabskiego tekstu koranicznego (z ar. *tafsīr* 'komentarz, wykład, objaśnienie'). W rzeczywistości zaś rękopiśmienne tefsiry Tatarów – muzułmanów Wielkiego Księstwa Litewskiego, zawierają wierne interlinearne tłumaczenie świętej księgi islamu na ówczesny język polski z elementami języka (staro)białoruskiego.

Podstawę edycji stanowi najstarsza (1723) pełna rękopiśmienna kopia tatarskiego tefsiru. Kopię tę, ze względu na miejsce przechowywania, nazywamy tefsirem z Olity (TAL, od litewskiego Alytus). Jest to zabytek obecnie znajdujący się na Litwie i pozostający w posiadaniu prywatnym. Tylko część manuskryptu swoją genezą sięga początku XVIII w.; fragmenty korygowane, uzupełniane bądź dopisane przez późniejszych użytkowników pochodzą z 1836r., co ustalono na podstawie kolofonów.

Materiał komparatystyczny dla zespołowych interdyscyplinarnych badań, których wyniki zostały przedstawione w niniejszym wydaniu, stanowiło 14 innych tefsirów, pochodzących z okresu od XVII do XIX w., a także fragmenty tefsirów zawarte w formie odniesień, nawiązań i cytatów w kilku tatarskich kitabach i chamailach.

Na opracowanie składają się zatem: tom teoretyczno-komentarzowy, zawierający części historyczną, politologiczną, przekładoznawczą oraz językoznawczą i literaturoznawczą, zarówno sławistyczną, jak i orientalistyczną, oraz krytyczna edycja tekstu. W tomie komentarzowym zamieszcza się instrukcję wydania, opracowany przez zespół grantowy sposób odczytu tatarskich zabytków, metrykę tefsiru z Olity i analizę znaków wodnych manuskryptu. W skład krytycznego wydania wchodzi natomiast: faksymilia, transliteracja całego tekstu tefsirowego i transkrypcja wybranych fragmentów warstwy orientalnej.

Tak przygotowana edycja może stanowić podstawę źródłową badań naukowych z zakresu wielu dziedzin – m.in. sławistyki, orientalistyki, kulturoznawstwa, religioznawstwa, politologii, historii, etnologii, teologii itp.

www.wydawnictwoumk.pl

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu
MIKOŁAJA KOPERNIKA